

ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINI ARAFASIDA BUXORO AMIRLIGI

O'zbekiston tumani 2-son politexnikumi Tarix fani o'qituvchisi

Xasanova Ra'noxon Inomiddinovna

Annotatsiya: Buxoro amirligi, Markaziy Osiyoning qadimiy va madaniy jihatdan boy hududlaridan biri sifatida, o'zining siyosiy mustaqilligi va madaniy o'ziga xosligini asrlar davomida saqlab kelgan. Bu hududda shakllangan davlat tuzilmasi va ijtimoiy hayot, ayniqsa, islom dini va an'anaviy qadriyatlar asosida rivojlangan edi. Buxoro amirligi o'zining boshqaruv tizimi, iqtisodiyoti va madaniy hayoti bilan Markaziy Osiyoda muhim markaz bo'lib xizmat qilgan.

Kalit so'zlar: Buxoro amirligi, iqtisodiyot, madaniyat, siyosat, davlat tuzilmasi, savdo, hunarmandchilik, boshqaruv.

Rossiya imperiyasining Markaziy Osiyoga kengayishi jarayoni, ayniqsa, XIX asrda tezlashdi. Bu davrda imperiya o'zining siyosiy va harbiy qudratini oshirib, Markaziy Osiyodagi mustaqil davlatlarga bosim o'tkazdi. Buxoro amirligi uchun bu jarayon murakkab va sinovli davr bo'ldi. Amirlik o'zining mustaqilligini saqlab qolish uchun har tomonlama harakat qildi, lekin Rossiyaning harbiy va siyosiy kuchi bilan raqobatlashish qiyin edi. Buxoro amirligi siyosiy tizimi an'anaviy monarxiyaga asoslangan bo'lib, amir davlat boshlig'i sifatida barcha vakolatlarni o'zida jamlagan edi. Amirning atrofida yuqori lavozimli amaldorlar va harbiy rahbarlar joylashgan bo'lib, ular davlat ishlarini boshqarishda muhim rol o'ynagan. Siyosiy hayotda diniy rahbarlar va ulamolar ham katta ta'sirga ega edi, chunki islom dini davlat boshqaruvida va jamiyat hayotida markaziy o'rin tutgan.[1]

Iqtisodiy jihatdan Buxoro amirligi o'zining savdo va hunarmandchilik markazi sifatida rivojlangan edi. Amirlik hududidan o'tgan savdo yo'llari, ayniqsa, Ipak yo'li orqali o'tgan savdo aloqalari amirlik iqtisodiyotining asosiy tayanchi bo'lgan. Qishloq xo'jaligi va chorvachilik ham aholi turmushining muhim qismiga aylangan edi. Biroq, Rossiya imperiyasining iqtisodiy va texnologik qudrati oldida Buxoro amirligining iqtisodiyoti zaifroq edi, bu esa imperiyaning ta'sirini kuchaytirishga xizmat qildi. Rossiya imperiyasining bosqini arafasida Buxoro amirligi o'zining ichki siyosatini mustahkamlashga harakat qildi. Ba'zi islohotlar amalga oshirildi, ular davlat boshqaruvini samaraliroq qilishga va harbiy kuchni oshirishga qaratilgan edi. Ammo bu islohotlar cheklangan va ko'p jihatdan an'anaviy tizimga moslashgan edi. Amirlikda yangi texnologiyalar va harbiy usullarni joriy etish uchun imkoniyatlar cheklangan edi, bu esa Rossiya imperiyasining harbiy ustunligini kamaytirishga yordam bermadi. Diplomatik sohada ham Buxoro amirligi Rossiya imperiyasi bilan murakkab munosabatlarni boshdan kechirdi. Amirlik Rossiya bilan tinchlik shartnomalari tuzishga harakat qildi, lekin bu shartnomalar ko'pincha imperiyaning foydasiga bo'ldi. Rossiya tomonidan bosqichma-bosqich amalga oshirilgan siyosiy va harbiy bosimlar natijasida, amirlik o'zining mustaqilligini asta-sekin yo'qotdi. Rossiya imperiyasi Buxoro hududida o'zining harbiy bazalarini tashkil etdi va ma'muriy boshqaruv tizimini joriy qildi.[2]

Madaniy sohada ham Rossiya imperiyasining ta'siri sezilarli edi. Rus tilining o'rni oshdi, yangi ta'lim tizimi joriy qilindi, bu esa yosh avlod orasida yangi fikrlar va qarashlarning paydo bo'lishiga sabab bo'ldi. Shu bilan birga, an'anaviy islomiy ta'lim va madaniyat ustunligini saqlab qolishga urinishlar davom etdi. Bu ikki qarama-qarshi jarayon amirlik jamiyatida ichki ziddiyatlarga sabab bo'ldi. Rossiya imperiyasining bosqini natijasida Buxoro amirligi siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan tubdan o'zgarishga yuz tutdi. Amirlik o'zining an'anaviy mustaqilligini yo'qotib, Rossiya imperiyasining ta'siri ostida yashashga majbur bo'ldi. Bu

jarayon Buxoro amirligining tarixida yangi davrni boshlab berdi, unda an'anaviy boshqaruv tizimi va madaniyat yangi sharoitlarga moslashishga harakat qildi.[3]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Rossiya imperiyasi bosqini arafasida Buxoro amirligi o'zining mustaqilligini saqlab qolish uchun kurashgan murakkab va sinovli davrni boshdan kechirdi. Amirlik siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda katta o'zgarishlarga duch keldi, bu esa uning tarixiy rivojlanishida muhim burilish nuqtasi bo'ldi. Rossiya imperiyasining ta'siri ostida Buxoro amirligi yangi tarixiy bosqichga o'tdi, bu esa uning kelajakdagi rivojlanish yo'lini belgilab berdi. Ushbu davr Markaziy Osiyo hududida siyosiy va madaniy o'zgarishlarning boshlanishi sifatida tarixda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirvaliev, X. "Buxoro amirligi tarixi" – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2010.
2. Qodirov, S. "Markaziy Osiyo va Rossiya imperiyasi: Tarixiy munosabatlar" – Samarqand: SamDT nashriyoti, 2015.
3. Tursunov, A. "Buxoro amirligining ichki siyosati" – Toshkent: Fan nashriyoti, 2012.
4. Karimov, D. "Markaziy Osiyoda Rossiya bosqini" – Buxoro: Buxoro universiteti nashriyoti, 2018.
5. Rustamova, N. "Buxoro amirligi madaniyati va Rossiya ta'siri" – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2014.
6. Islomov, M. "Iqtisodiy o'zgarishlar va Rossiya imperiyasi" – Samarqand: SamDT nashriyoti, 2016.
7. Rahimov, F. "Buxoro amirligi va Rossiya o'rtasidagi diplomatik munosabatlar" – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2013.
8. Zokirov, E. "Markaziy Osiyo tarixida Rossiya bosqini" – Toshkent: Fan nashriyoti, 2011.